

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT
OŚRODEK INFORMACJI

629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
693 - 46 - 92, 625 - 76 - 23

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89

INTERNET

<http://www.cbos.pl>

E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/98/2004

WARTOŚCI ŻYCIOWE

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, CZERWIEC 2004

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

Wartości życiowe to pojęcie bardzo szerokie, a ich hierarchia jest zwykle złożona. Mogą one funkcjonować na kilku poziomach, np. jedne mogą pojawiać się w deklaracjach, a inne określać zachowanie ludzi. Różnorodne mogą być źródła spraw stanowiących o sensie życia - jedne mają związek z cechami biologicznymi człowieka (wiekiem, płcią), inne określone są cechami położenia społecznego (wykształceniem, pochodzeniem społecznym), jeszcze inne - ogólnie rozumianym światopoglądem. Wartości życiowe determinowane są też przez kontekst kulturowy i cywilizacyjny, dominujący dyskurs lub ideologię. Ponieważ system norm i celów jest wielowymiarowy, a wyznawane wartości - liczne, w naszym badaniu¹ operujemy wielkim skrótem: jedynie je szkicujemy. Pojęcie wartości życiowych zawężamy i definiujemy jako wszelkie aspekty egzystencji ważne w życiu osobistym, a więc mogą to być związki zarówno z innymi ludźmi, jak i ze światem zewnętrznym, czynniki tak ekonomiczne, jak i psychologiczne. Respondenci wyrażali swój stosunek do każdej z przedstawionych na liście kwestii mówiąc, jakie ma dla nich znaczenie. Lista wartości ważnych w życiu osobistym okazała się wyczerpująca, o czym świadczy fakt, że jedynie dla 2,5% badanych istotna jest jakaś inna wartość oprócz wymienionych.

Zdrowie własne i rodziny jest ważne dla wszystkich dorosłych Polaków, przy czym prawie wszyscy są przekonani, że dobre zdrowie to wartość bardzo istotna. Zarówno bezpieczeństwo osobiste (brak zagrożenia przestępczością), jak i bezpieczeństwo finansowe (brak trosk materialnych) uważają za ważne niemal wszyscy, w tym zdecydowana większość - za bardzo ważne.

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (167) przeprowadzono w dniach 2-5 kwietnia 2004 roku na liczącej 993 osoby reprezentatywnej próbie losowej dorosłych Polaków.

Tabela 1

Proszę powiedzieć, co jest ważne w Pana(i) życiu osobistym? Czy jest dla Pana(i) bardzo ważne, raczej ważne, raczej nieważne czy też zupełnie nieważne:	Ważne	Nieważne	Trudno powiedzieć
	w procentach		
- zdrowie własne i rodziny	100 (91)	0 (0)	0
- bezpieczeństwo osobiste w domu, na ulicy	99 (79)	1 (0)	0
- bezpieczeństwo finansowe, życie bez większych trosk materialnych	99 (65)	1 (0)	0
- spokojne życie bez kłopotów	98 (72)	1 (0)	0
- rodzina - małżeństwo, dzieci, udane życie rodzinne	97 (83)	2 (0)	1
- miłość, przyjaźń	97 (65)	3 (1)	1
- kontakt z naturą	93 (46)	6 (1)	1
- wiara w Boga i życie zgodne z wiarą	90 (50)	8 (2)	2
- bycie użytecznym dla innych, działanie na rzecz otoczenia, wspólnoty, potrzebujących	90 (31)	7 (1)	3
- praca - posiadanie pracy, stałego zatrudnienia	89 (71)	10 (6)	1
- zadowolenie z pracy, praca ciekawa, zgodna z zainteresowaniami	89 (64)	10 (5)	2
- osiągnięcie sukcesu zawodowego, bycie dobrym w swoim zawodzie	81 (39)	16 (6)	3
- zdobycie wykształcenia, dokończanie się	76 (40)	22 (8)	2
- podróże, poznanie własnego kraju, świata	75 (26)	24 (7)	1
- kontakt ze sztuką, literaturą, muzyką, teatrem, filmem itp.	67 (17)	31 (7)	2
- zdobycie majątku, dużych pieniędzy	64 (18)	34 (7)	2
- życie barwne, pełne rozrywek, bogate życie towarzyskie	33 (7)	65 (17)	2
- udział we władzy- możliwość wywierania wpływu na życie polityczne, społeczne lub gospodarcze kraju	26 (6)	71 (32)	3
W tabeli połączono odsetki odpowiedzi: <i>bardzo ważne</i> i <i>raczej ważne</i> oraz <i>raczej nieważne</i> i <i>zupełnie nieważne</i> . W nawiasach podano odsetki odpowiedzi skrajnych.			

Spokój, życie bez zmartwień to stan ducha ważny dla prawie wszystkich ankietowanych, przy czym dla niemal trzech czwartych - bardzo ważny.

Dla prawie wszystkich istotne są relacje z bliskimi. Udane życie rodzinne ma duże znaczenie dla 97% dorosłych Polaków (w tym dla 83% bardzo duże). Równie często (97%) badani uznają miłość, przyjaźń za wartości ważne w życiu (65% - za bardzo ważne).

Zdecydowana większość ankietowanych (93%) przykładą wagę do kontaktu z naturą, w tym nieznacznie mniej niż połowa (46%) - dużą.

Różne aspekty życia religijnego, wiara w Boga, życie zgodne z religią to kwestie istotne dla 90% dorosłych Polaków, w tym dla połowy - bardzo ważne. Również 90% ankietowanych twierdzi, że ważne dla nich jest to, by być użytecznym dla innych, działać na rzecz otoczenia, wspólnoty, ludzi potrzebujących. Jednak odpowiedź, że jest to bardzo istotne, wybrał tylko co trzeci (31%).

Praca to jedna z bardzo ważnych wartości życiowych. Wymienione przez nas różne aspekty życia zawodowego ważne są dla zdecydowanej większości społeczeństwa (w każdym przypadku ponad 80% wskazań). Zarówno samo posiadanie pracy, jak i zadowolenie z niej uznaje za istotne 89% dorosłych, z czego zdecydowana większość - za bardzo istotne. Mniej oczywiste jest znaczenie sukcesu zawodowego - wprawdzie 81% ankietowanych uważa, że jest to kwestia ważna, ale jedynie połowa tej grupy (dwie piąte ogółu) sądzi, że bardzo ważna.

Wykształcenie, doksztalcanie się to sprawa istotna dla trzech czwartych badanych, ale jedynie 40% uznaje za bardzo istotne poszerzanie swojej wiedzy i zdobywanie kwalifikacji.

Poznanie kraju i świata (np. przez podróże), a także kontakt ze sztuką i uczestnictwo w kulturze to sprawy ważne dla większości respondentów, lecz bardzo ważne dla stosunkowo nielicznych.

Majątek jest dla Polaków ważniejszy niż władza. Blisko dwie trzecie ogółu społeczeństwa (64%) sądzi, że ważne jest zdobycie dużych pieniędzy, majątku (w tym 18% uważa, że to bardzo ważne), a jedna czwarta (26%) twierdzi, że liczy się udział we władzy - możliwość wywierania wpływu na życie polityczne, społeczne lub gospodarcze kraju.

Zdecydowana większość wartości wymienionych w badaniu okazała się ważna dla polskiego społeczeństwa - większość uznała je za istotne w życiu osobistym. Aby stworzyć hierarchię wartości stanowiących o sensie życia Polaków, poprosiliśmy ich, aby wybrali najważniejsze. Respondenci mogli wybrać maksimum pięć odpowiedzi.

Udane życie rodzinne jako jedną z najważniejszych kwestii wymieniano na pierwszym miejscu: 70% respondentów twierdzi, że małżeństwo, dzieci, udane życie rodzinne decydują o sensie życia. Zdrowie własne i rodziny pojawiało się niemal równie

często (67%). Ponad połowa dorosłych (54%) uważa za najważniejsze takie wartości, jak miłość, przyjaźń.

Praca to kolejna ważna wartość w życiu osobistym - posiadanie stałego zatrudnienia znalazło się na czwartym miejscu (43% wskazań). Znacznie mniej istotne dla ankietowanych są ogólne efekty i charakter pracy: osiągnięcie sukcesu zawodowego, bycie dobrym w swoim zawodzie jest na ósmym miejscu wśród najistotniejszych wartości w życiu (23%), a zadowolenie z pracy i jej zgodność z zainteresowaniami - na dwunastym (13%).

Życie według wskazań religii, wiara w Boga to najważniejsze wartości dla dwóch piątych dorosłych Polaków (40%). Niemal jedna trzecia (31%) najbardziej ceni spokojne życie bez kłopotów.

Ankietowani znacznie częściej wymieniali bezpieczeństwo finansowe, życie bez większych trosk materialnych (22%) niż zdobycie majątku, dużych pieniędzy (9%).

		CBOS
Co jest dla Pana(i) najważniejsze w życiu, co stanowi jego sens? Proszę wybrać nie więcej niż pięć odpowiedzi.		
Rodzina - małżeństwo, dzieci, udane życie rodzinne	70%	
Zdrowie własne i rodziny	67%	
Miłość, przyjaźń	54%	
Praca - posiadanie pracy, stałego zatrudnienia	43%	
Wiara w Boga i życie zgodne z wiarą	40%	
Spokojne życie bez kłopotów	31%	
Bezpieczeństwo osobiste w domu, na ulicy	28%	
Osiągnięcie sukcesu zawodowego, bycie dobrym w swoim zawodzie	23%	
Bezpieczeństwo finansowe, życie bez większych trosk materialnych	22%	
Zdobycie wykształcenia, dokończanie się	20%	
Bycie użytecznym dla innych, działanie na rzecz otoczenia, wspólnoty, potrzebujących	17%	
Zadowolenie z pracy, praca ciekawa, zgodna z zainteresowaniami	13%	
Zdobycie majątku, dużych pieniędzy	9%	
Podróże, poznanie własnego kraju, świata	9%	
Kontakt ze sztuką, literaturą, muzyką, teatrem, filmem itp.	8%	
Kontakt z przyrodą	6%	
Życie barwne, pełne rozrywek, bogate życie towarzyskie	3%	
Udział we władzy- możliwość wywierania wpływu na życie polityczne, społeczne lub gospodarcze kraju	1%	

Wartości zwane niekiedy „postmaterialnymi”, czyli te, które związane są nie z zapewnieniem sobie i najbliższemu bytu materialnego, lecz z realizacją i rozwijaniem własnych zainteresowań oraz działalnością niemającą bezpośredniego przełożenia na pozycję materialną, wybierali nieliczni. Zarówno poznanie kraju, świata (np. przez podróże), jak i kontakt ze sztuką, literaturą itp. wskazał mniej niż co dziesiąty Polak. Kontakt z przyrodą i życie pełne rozrywek okazały się najważniejszymi wartościami dla niewielkich liczebnie grup dorosłych (odpowiednio: 6% i 3%).

Hierarchia wartości życiowych zmienia się stosunkowo wyraźnie wraz z wiekiem badanych. Można też zauważyć duże różnice wskazań w zależności od poziomu wykształcenia.

Im respondenci są lepiej wykształceni, tym większe znaczenie dla nich mają sprawy związane z satysfakcjonującym życiem zawodowym - rośnie rola zadowolenia z pracy, ważniejsze jest osiągnięcie sukcesu zawodowego. Wzrasta także znaczenie kwestii ściśle związanej z szansami zawodowymi - kształcenia się, doksztalcania.

Tabela 2

Co jest dla Pana(i) najważniejsze w życiu, co stanowi jego sens?	Wskazania respondentów według wykształcenia			
	podstawowe	zasadnicze zawodowe	średnie	wyższe
	w procentach			
Rodzina, małżeństwo, dzieci	63	72	71	80
Zdrowie własne i rodziny	70	71	62	63
Miłość, przyjaźń	51	48	62	51
Praca - posiadanie pracy, stałego zatrudnienia	30	54	46	44
Wiara w Boga i życie zgodne z wiarą	54	38	35	22
Spokojne życie bez kłopotów	37	39	24	24
Bezpieczeństwo osobiste w domu, na ulicy	28	35	25	21
Osiągnięcie sukcesu zawodowego	14	21	28	33
Bezpieczeństwo finansowe	19	25	20	24
Zdobycie wykształcenia, doksztalcanie się	15	16	26	25
Bycie użytecznym dla innych	17	13	20	22
Zadowolenie z pracy, praca ciekawa	9	13	14	21
Zdobycie majątku, dużych pieniędzy	9	8	9	6
Podróże, poznanie własnego kraju, świata	7	4	14	9
Kontakt ze sztuką, literaturą, muzyką itp.	5	6	11	13
Kontakt z przyrodą	8	4	6	9
Życie barwne, pełne rozrywek	3	3	5	3
Udział we władzy	1	1	2	0

Udane życie rodzinne to wartość, którą doceniają zwłaszcza osoby z wyższym wykształceniem, natomiast stosunkowo najmniej - badani z wykształceniem podstawowym. Ci, którzy są lepiej wykształceni, przykładają większą wagę niż pozostali do uczestnictwa w kulturze, do kontaktu ze sztuką.

Respondenci najslabiej wykształceni częściej niż inni wskazują na religię i życie zgodne z zasadami wiary - dla osób z wykształceniem podstawowym jest to trzecia z najczęściej wymienianych kwestii. Częściowo wynika to z faktu, że wśród ludzi najslabiej wykształconych stosunkowo dużo jest osób starszych, a religijność rośnie wraz z wiekiem.

Spokojne życie bez kłopotów bardziej cenią sobie Polacy niemający matury, niż ci, którzy legitymują się wykształceniem średnim lub wyższym.

Wiek to czynnik demograficzny silnie kształtujący hierarchię wartości życiowych Polaków. Szczególnym, odmiennym od innych systemem wartości charakteryzują się grupy skrajne - najstarsi i najmłodszy badani.

Tabela 3

Co jest dla Pana(i) najważniejsze w życiu, co stanowi jego sens?	Wskazania respondentów według wieku					
	18-24 lata	25-34	35-44	45-54	55-64	65 lat i więcej
	w procentach					
Rodzina, małżeństwo, dzieci	61	75	73	70	69	70
Zdrowie własne i rodziny	55	66	68	67	66	76
Miłość, przyjaźń	69	56	57	45	50	48
Praca - posiadanie pracy, zatrudnienia	50	52	55	56	34	12
Wiara w Boga i życie zgodne z wiarą	29	29	37	34	50	61
Spokojne życie bez kłopotów	22	27	29	33	33	43
Bezpieczeństwo osobiste w domu, na ulicy	21	24	31	31	33	31
Osiągnięcie sukcesu zawodowego	39	30	22	22	18	7
Bezpieczeństwo finansowe	18	23	23	26	14	22
Zdobycie wykształcenia, dokończenie się	42	24	18	17	15	9
Bycie użytecznym dla innych	15	20	17	15	22	17
Zadowolenie z pracy, praca ciekawa	19	18	14	14	10	5
Zdobycie majątku, dużych pieniędzy	14	12	7	9	8	2
Podróże, poznanie własnego kraju, świata	7	7	8	12	13	7
Kontakt ze sztuką, literaturą, muzyką itp.	14	8	7	6	11	5
Kontakt z przyrodą	2	2	6	8	9	12
Życie barwne, pełne rozrywek	7	5	1	3	1	3
Udział we władzy	4	1	2	0	1	1

Respondenci w wieku od 18 do 24 lat - rzadziej niż inni mający własne rodziny - mniejszą wagę przywiązują do małżeństwa, dzieci i życia rodzinnego, natomiast większą niż pozostali - do miłości, przyjaźni. Często są to osoby uczące się, dla których dużo większe znaczenie niż dla innych ma edukacja - na zdobycie wykształcenia wskazuje ponad dwie piąte najmłodszych badanych.

Znaczenie satysfakcji z pracy oraz sukcesu zawodowego maleje wraz z wiekiem. Interesujące, że najczęściej wskazują na tę kwestię najmłodszy dorośli, a więc ci, którzy - w dużej części - nie są jeszcze obecni na rynku pracy.

Wraz z wiekiem rośnie znaczenie religii w życiu - na tę wartość najstarsi respondenci wskazują dwukrotnie częściej niż najmłodszy. Im badani są starsi, tym częściej też cenią sobie spokojne życie, pozbawione stresów. Dla najstarszych wyraźnie ważniejsze niż dla innych jest pozostawanie w dobrym zdrowiu.

Najstarsi badani są grupą szczególną, jeśli chodzi o umiejscowienie pracy i wykształcenia w hierarchii wartości życiowych. Tym różnią się od pozostałych, że posiadanie pracy i zadowolenie z niej, sukcesy zawodowe, a także zdobywanie kwalifikacji mają dla nich znaczenie stosunkowo niewielkie. Zwykle osoby te nie są już obecne na rynku pracy.

Rodzina to ciągle najważniejsza wartość w życiu Polaków. (Badanie, jakie przeprowadziliśmy w 1997 roku² - według nieco innej metodologii, a więc wyniki nie są ściśle porównywalne - również wykazało, że udane życie rodzinne decyduje o udanym życiu w ogóle.) Ciekawie przedstawia się miejsce różnych aspektów pracy zawodowej w hierarchii wartości życiowych: samo posiadanie pracy okazuje się dużo ważniejsze niż jej efekty, charakter czy zadowolenie z wykonywanej pracy. Na takie rozkłady odpowiedzi niewątpliwie duży wpływ ma wysoki poziom bezrobocia w Polsce.

Opracował
Michał WENZEL

² Wyniki innych badań na temat wartości w życiu można znaleźć w książce *O stylach życia Polaków*, pod red. M. Falkowskiej, CBOS, Warszawa 1997.